

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

Agata Hrachová

III. ročník – prezenční studium

Učitelství pro mateřské školy

**PŘEDČTENÁŘSKÉ OBDOBÍ DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU V NÁVAZNOSTI NA
RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ**

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jana Bartoňová

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci 05. 04. 2011

.....

Poděkování:

Tímto bych chtěla poděkovat Mgr. Janě Bartoňové, vedoucí práce, za věnovaný čas a poskytnuté rady při zpracování bakalářské práce. Zároveň i učitelkám mateřských škol, které vyplňovaly dotazníky.

Obsah

Úvod.....	6
I TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 Vývoj dítěte předškolního věku	9
1.1 Vývoj základních schopností a dovedností	9
1.2 Kognitivní vývoj.....	9
1.3 Emoční vývoj a socializace	10
2 Charakteristika pojmu „předčtenářské“ období	11
3 Teorie pohádky.....	11
3.1 Charakteristika pohádky	12
3.2 Charakteristické znaky pohádky.....	12
4 Literární žánry pohádky	13
4.1 Vertikální rozdělení	13
4.1.1 Pohádka folklórní.....	13
4.1.2 Literární pohádka.....	14
4.1.3 Autorská pohádka	14
4.2 Druhové rozdělení	14
4.2.1 Zvířecí pohádka	15
4.2.2 Kouzelná pohádka.....	15
4.2.3 Novelistická pohádka.....	15
4.2.4 Legendární pohádka.....	16
4.2.5 Didaktická pohádka	16
5 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání	17
5.1 Pohádka v RVP PV	18
6 Projektová metoda.....	19
6.1 Charakteristika projektové metody.....	19
6.2 Realizace projektové metody	19
6.3 Typy projektů	20

II PRAKTICKÁ ČÁST	22
7 Šetření průzkumem	23
7.1 Cíle průzkumného šetření.....	23
7.2 Charakteristika výzkumného vzorku.....	23
7.3 Výsledky.....	24
7.4 Vyhodnocení.....	33
8 Projekt	34
8.1 Teoretický popis projektu:.....	34
8.1.1 Význam, smysl projektu:	34
8.1.2 Výsledek projektu:	34
8.1.3 Způsob prezentace projektu:.....	35
8.1.4 Cíle projektu, rozvoj klíčových kompetencí v jednotlivých oblastech RVP PV:.....	35
8.1.5 Předpokládané výukové metody:.....	36
8.1.6 Předpokládaný časový rozsah:.....	36
8.2 Praktický popis projektu:.....	36
Závěr	45
Seznam použitých pramenů a literatury	46
Anotace	47
Seznam příloh.....	48

Úvod

Jdeme s dobou, jdeme vpřed? Neohlížíme se ani krok zpět? Tak bychom mohli charakterizovat dnešní trend života. Žijeme v uspěchaném, v přetechnizovaném a přemechanizovaném světě, kde rodiče nemají čas na své děti, jsou ponořeni do své práce a nenajdou si čas si s nimi pohrát nebo jim přečíst nějaký příběh. Ne, neházím to vše na rodiče, i samy děti už tolik nechtějí poslouchat. Čím to je? Svět se dere pořád kupředu a s ním všichni lidé, mezi kterými jsou i děti. Ty dnes například vědí v pěti letech o mnohem více, než měla v povědomí ve stejném věku moje babička. Umí si sami zapnout televizi, video, počítač, na kterém hrají různě smysluplné, ale i velmi často nesmyslné hry. Vytrácí se vztah mezi rodiči a dětmi, který kdysi byl v rodinách tak důležitý. Popravdě, byli bychom považováni za divné, zvláštní, nemoderní jedince, kteří nechtějí jít s dnešní dobou. Přiznejme si, kdo z nás nepoužívá počítač nebo další novodobé vymoženosti?. Ani v mateřských školách se pokrok nezastavil, ale i tady je důležité, abychom si uvědomili, že učitelky se snaží, aby děti nezapomněly, jak významnou roli hraje v jejich životě pohádka.

Jednou jsme byly na náslechu v mateřské škole, kde jsme měly pozorovat práci učitelky s dětmi, a to na téma dramatická výchova. Jak víme, ta úzce souvisí s pohádkou. Ale abych se dostala k tomu, co jsem chtěla. Paní učitelka dala každému z dětí úkol, aby si vybrali jednu jejich nejoblíbenější pohádkovou postavu. No a jsme u toho, pár chlapců si vybralo za svého oblíbeného jedince hrdinu z filmu Avatar. Říkám si, vždyť to není ani pohádka, ani film pro děti, tak proč se s tímto hrdinou ztotožňují? A právě to mne přivedlo k tomu zabývat se dále tímto tématem, ve kterém se chci přiblížit zpátky literární tvorbě, pohádce. Zaměřím se na to, jaký má pohádka nezastupitelný význam v dětském životě.

Cílem této práce je zjistit, jak učitelky pracují s dětmi v tomto předčtenářském období, zda jim čtou pohádky nebo s nimi pracují v této oblasti nějakým jiným způsobem. Následně je mým úkolem vymyslet metodický materiál na téma pohádka v mateřské škole. To bude vypracováno projektovou metodou.

V teoretické části Vás seznámím s vývojem dítěte v předškolním období, jak je důležitý jeho vývoj ve všech oblastech, a to zejména v okruhu vývoje základních schopností a dovedností, kognitivním vývoji, emočním vývoji a socializace. Následně se zaměřím na charakteristiku předčtenářského období, všeobecný popis, co k tomuto období nezadržitelně patří, a v neposlední řadě to zúžím na charakteristiku a rozdělení pohádky. Po kapitole

s klasifikací pohádek Vám přiblížím Rámcový vzdělávací program a jeho zapojení v této práci. Na závěr si řekneme něco o projektové metodě, na základě které vypracuji metodický materiál.

V praktické části si ukážeme průzkum, konkrétněji, jakým způsobem učitelky pracují s pohádkami v mateřských školách a jaké pohádky využívají. Vše bude zaznamenáno pomocí grafů v programu Microsoft Excel. Na konec své práce připojím metodický materiál, který budou moci využít nebo z něj čerpat učitelky z mateřských škol.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 Vývoj dítěte předškolního věku

Předškolní období zařazujeme do mezníku mezi 3 až 6 (7) rokem života, začátek je kdy dítě vstupuje do mateřské školy a končí nástupem dítěte do 1. třídy základní školy. Tato etapa života je jedna z nejdůležitějších v lidské existenci, v níž dochází ke změnám, které sice nejsou tak průlomové v lidských dovednostech, jak v době od narození do 3 let, ale jsou stále velmi významné pro kladný rozvoj dětského života. Langmeier předškolní období rozdělil do tří základních vývojů. Prvním z nich je vývoj základních schopností a dovedností, následuje kognitivní vývoj a posledním z nich je vývoj emoční a sociální. V následujících podkapitolách se pokusím popsat několik nejdůležitějších vlastností ke každému z vývojových stupňů. (LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. 1998)

1.1 Vývoj základních schopností a dovedností

V této oblasti rozvoje primárních schopností a dovedností je hlavním pilířem motorický vývoj, který je základem k rozvoji všech dalších druhů vývoje, jako jsou zručnost, stále zdokonalování pohybové koordinace, kresba a ostatní poznávací procesy. Hrubá jako i jemná motorika se stávají propracovanější. V předškolním období se značně zdokonaluje řeč, kdy si dítě rádo povídá se svými rodiči nebo vrstevníky. Učí se písničky, krátké říkanky, básničky, které se postupně rozrůstají, rozšiřuje se slovní zásoba a používá stále častěji složitější věty. Vyvozujeme z toho, že má v tomto období poměrně dobře rozvinutou mechanickou paměť. (LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. 1998)

1.2 Kognitivní vývoj

V jiném slova smyslu kognitivní vývoj můžeme označit jako myšlení. „V myšlení dítě přechází, podle Piageta, k názornému, jinak také intuitivnímu období. Znamená to, že dítě se při vytváření pojmů zaměřuje na to, co vidí a co vidělo, ve svých úsudcích je nepřesné.“ (PLEVLOVÁ, I.: *Kapitoly z vývojové psychologie*, s. 25, 2006)

Dále Langmeier uvedl další popisy dětského myšlení, které je egocentrické, arteficialistické a antropomorfické. V myšlení egocentrickém se dítě cítí hlavním hrdinou, je středem pozornosti, a v jeho myšlení antropomorfickém všechno polidšťuje např. své hračky. Ještě se uvádí další charakteristika myšlení a tou je magičnost. Jeho součástí je antropomorfismus a arteficialismus. Zkráceně můžeme říci, že je to myšlení, kde dítě používá fantazii, která poznávání zkresluje a pomáhá mu přijmout a srozumět svět.

(ŠVINGALOVÁ, D. 2003)

1.3 Emoční vývoj a socializace

Pro vývoj této oblasti je nejdůležitější vliv rodiny, je jeho nejvýznamnějším prostředím. Vtahuje dítě do společenství lidí, kde dochází k základní socializaci, která zahrnuje 3 výchovné aspekty: vývoj sociální reaktivity, vývoj sociálních kontrol, osvojení sociálních rolí.

U vývoje sociální reaktivity se jedná o „vývoj *emočních vztahů k lidem v bližším i vzdálenějším společenském okolí*“. Následně vývoj sociálních kontrol se vytváří pomocí příkazů a zákazů, které dítě odebírá od svých rodičů, dospělých, a později je pojímá za své, a v neposlední řadě jde o osvojení sociálních rolí. Jsou to role, ve kterých jde o přijímání vzorců, které jsou očekávány ostatními jedinci společnosti.

(LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 90, 1998)

Citový prožitek pramení z nějaké konkrétní činnosti, která u dítěte vyvolává a rozvíjí smysl pro humor, radost či vztek a zlost. K citovému vývoji dále patří „*první chápání základních morálních kvalit, tzn. toho, co je dobré a co je špatné. V chápání dobra a zla mají velký význam pohádky nebo vyprávění příběhů s nějakým výchovným obsahem*“.

(PLEVLOVÁ, I. *Kapitoly z vývojové psychologie*, s. 26, 2006)

2 Charakteristika pojmu „předčtenářské“ období

Vědci usoudili, že předčtenářské období je ještě před tím, než se dítě naučí číst. Již dříve se děti setkávaly s mnoha podněty, které na ně působily a měly podstatný význam. Patří tam rozpočítadla, říkadla, písničky, veršičky, ukolébavky a další bezprostředně zvukové stránky jazyka. Dále na ně působí mezi jinými pohádky vyprávěné rodiči, povídání si o nich, obrázkové pohádky, nebo jen večerničky, které sledují v televizi. Určité slovní celky se ukládají v mozku jedince a tvoří tak půdu pro čtenářské období.

Na vztahu dítěte ke knize se podílí množství faktorů. Jsou to faktory vnitřní, jako je jeho emotivní vývoj, psychický rozvoj, osobnost dítěte a další. K vnějším faktorům můžeme připsat rodinu, mateřskou školu a později i školu, které mají významnou roli. Avšak rozvoj předčtenářského období je nejdůležitější v rodině. Podstatné je, aby rodiče četli před dětmi, byli jejich prvním vodítkem a vyvolali v nich *nápodobu*, tzn., že dítě kopíruje vše, co u rodičů a později u učitelek v mateřské škole vidí. Tyto podněty jsou velmi důležité v dalším rozvoji dítěte, protože v pozdějších letech se k němu vrací v době, kdy už je opravdovým čtenářem. Každé dítě je jiné a příběhy přijímá jinak, zpracovává je různým způsobem, rozvíjí svou fantazii, pociťuje, prožívá je odlišně. Je vhodné jim tyto podněty poskytovat. Pokud dítě nemá potřebu číst, je toto vnitřní místo obsazeno jinými zájmy nebo je prázdné.

(CHALOUPKA, O. 1995)

Podle Chaloupky „*vztah k četbě je nebo má být přirozenou, samozřejmou, organickou součástí života*“, která se formuje v předškolním věku.

(CHALOUPKA, O. *Rodina a počátek dětského čtenářství*, s. 19, 1995)

3 Teorie pohádky

Jsem člověk, který si své dětství nedokázal bez pohádek představit, a jako budoucí učitelka v mateřské škole, se pokusím o to nepřipravit i své děti, když už je o ně připravují někteří rodiče.

3.1 Charakteristika pohádky

Na úvod bych řekla, že pohádka je žánr vycházející z lidové slovesnosti. Tu můžeme popsat jako původní ústní epický projev neboli vypravování. V něm dochází ke kontaktu prostřednictvím zvukové realizace, ve kterém se ukazuje půvab lidského hlasu, gesta a mimiky. Velmi důležité je pojmán společný prožitek. „Podle Karla Čapka tato okolnost znamená nejen to, že pohádka vzniká vypravováním děje, ale i naopak, že děj vzniká vypravováním pohádky“. (VAŘEJKOVÁ, V. *Česká autorská pohádka*, s. 4, 1998).

„Vyprávění podává objektivní realitu jako nadpřirozenou s naivní samozřejmostí, jako by vše bylo skutečné; přes svoji fiktivnost tak zpravidla postihuje některé základní lidské touhy, etické normy a obecné životní pravdy“.

(VAŘEJKOVÁ, V. *Česká autorská pohádka*, s. 3, 1998).

Tuto skutečnost můžeme vysvětlit tak, že pohádka je nadlidský příběh, ve kterém se pravdivě projevují lidské vztahy, touhy, ideály, skutečnosti i přes svoji fantastičnost. Podílí se na formování lidského mravního vědomí a vytváří v člověku atmosféru pohody.

3.2 Charakteristické znaky pohádky

Pohádka je žánr určený dětem, a proto, aby je zaujal, vyskytují se v něm mezi jinými nadpřirozené bytosti, u kterých si můžeme povšimnout tzv. polarizace, to znamená, že jsou postavy založené na principu protikladů, kde se většinou střetávají kladné postavy proti záporným. (VAŘEJKOVÁ, V. 1998)

Osobám jsou naprosto jasně určeny jejich vlastnosti, jsou buď dobré, kde postavy jsou jednoduché, nekomplikované, nebo zlé např.: hodná maminka x zlá macecha, chytrý bratr x hloupý bratr,... (ČERNOUŠEK, M. 1990)

Polarizace se potom odráží v zápasu dobra se zlem a nespravedlností, kde zlo je téměř vždy pokořeno a potrestáno. Dalšími znaky jsou mimo jiné kouzelné předměty, a pak podoba, kde chytrost vítězí nad hloupostí, neurčitost času a místa, typické formule typu: Bylo, nebylo,..., a žili spolu šťastně až do smrti. (VAŘEJKOVÁ, V. 1998)

Podle Michala Černouška „základní funkcí pohádek je vnést smysl a řád do dětem původně nesrozumitelného, skoro chaotického světa, jemuž děti, obzvláště v době předškolní, nemohou plně porozumět“. (ČERNOUŠEK, M. *Děti a svět pohádek*, s. 7, 1990)

4 Literární žánry pohádky

Můžeme je rozdělit do dvou skupin. Jako první je *vertikální* rozdělení, které zachycuje postup včleňování pohádky do literatury. Druhé klasifikační rozdělení je obecně známější a blíží se legendě, povídce a dalším prozaickým žánrům. Toto nazýváme dělením *druhovým*. (VAŘEJKOVÁ, V. 1998)

4.1 Vertikální rozdělení

4.1.1 Pohádka folklórní

Je nazývána i těmito termíny: pohádka lidová, tradiční nebo také záznamová. Člověk, který tvořil folklórní pohádku, je považován za sběratele, a to z toho důvodu, protože seskupoval ústně tradované příběhy, které si lidé předávali z generace na generaci. Sběratel je zaznamenával, a později po různých úpravách jazykových, uměleckých a také výchovných je teprve publikoval. Záznamová pohádka vychází z lidové slovesnosti, ta v době středověku a novověku byla jediným zdrojem estetických prožitků dítěte.

Lidovou pohádku lze rozdělit do tří menších i větších folklórních žánrů:

- a) Žánry vytvořené dospělými jedinci pro malé děti. Byly tvořeny speciálně s výchovným cílem. Do této skupiny patří především ukolébavky, říkadla a říkanky.
- b) Útvary, které postupem času ztratily svůj prvotní význam v lidové slovesnosti dospělých a staly se dostupné dětskému chápání, jako byly zaříkadla.
- c) Žánry vytvořené samými dětmi, které jsou dětským folklórem v nejvlastnějším slova smyslu. Řadí se tady rozpočítadla, škádlivky, hádanky, pořekadla a jiné.

Zaznamenaná tradiční pohádka se stává východí pro vznik pohádky literární.

(CHALOUPKA, O., VONDRÁČEK, J. 1984)

4.1.2 Literární pohádka

Pro literární pohádku jsou používány synonyma jako pohádka adaptovaná, klasická nebo tradiční. Vychází z pohádky lidové, využívá její motivy, které jsou převedeny a zaznamenány v textu, a proto dnes ji již nazýváme pohádkou literární. Jak jsem již napsala, tento žánr je písemně zpracován a stěžejními autory těchto tradičních pohádek u nás jsou K. J. Erben a B. Němcová. (GENČIOVA, M. 1984)

4.1.3 Autorská pohádka

Autorská pohádka je někdy nazývána umělou nebo také moderní pohádkou. Nedodržuje se základní průběh pohádek ani lidové tradice, autoři do nich vkládají své vlastní postavy, motivy, chtějí poukázat nějakým způsobem na současnost a svou individualitu. Vyplývá z toho, že umělá pohádka je dosti mnohotvárná s mnoha obměnami. Prvním autorem moderních pohádek se stal Hans Christian Andersen. U nás mezi hlavní autory patří Josef Čapek, Jiří Mahen, Jan Werich a další. (GENČIOVA, M. 1984)

4.2 Druhové rozdělení

V tomto odvětví rozdělujeme druhově pohádku na zvířecí, kouzelnou, novelistickou, legendární a didaktickou.

4.2.1 Zvířecí pohádka

Vychází z animistického pohledu člověka na svět, kde lidé věřili, že různé přírodniny jako je kámen, strom či zvířata mají svou duši. Odpovídá to tomu, že lidé ještě nebyli zcela odpoutáni od přírody, a proto je považována za jednu z nejstarších pohádek. Základními rysy těchto pohádek jsou hrdinové zvířata nebo věci, které umí rozmlouvat a myslet nebo zvířata jako pomocníci člověka, kteří mají tu schopnost dělat různá kouzla. Mezi tento druh patří například pohádky O kohoutkovi a slepičce, O veliké řepě a další. (GENČIOVÁ, M., 1984)

Zmíním se ještě, že v této pohádce vznikl určitý typ jiné pohádky, kterou nazývali pěstounskou, ale později ji přejmenovali na didaktickou. Více o ní se dozvíme dále v tomto dělení.

4.2.2 Kouzelná pohádka

Podle Urbanové a Rosové je „*hlavním znakem pohádkovost, prvek kouzelnosti, a magičnosti ve vztahu k realitě*“. (URABNOVÁ, S., ROSOVÁ, M., *Žánry, osobnosti, díla*, 0s. 48, 2002)

Vychází z mýtu, magických kultovních obřadů a mimo jiné i kouzel. K nejdůležitějším vlastnostem této pohádky patří antropomorfizace, polarita postav, která klade důraz na kladné či negativní vlastnosti jedince, které jsou vždy velmi snadno rozpoznatelné. Děj je dynamický, podsouvající čtenáři představu o výhře dobra a spravedlnosti nad zlem. (GENČIOVÁ, M., 1984) Příznačným motivem je číslo 3, kdy hrdinové většinou plní tři úkoly nebo přání, jsou tři sestry, tři cesty a další. (URABNOVÁ, S., ROSOVÁ, M., 2002)

4.2.3 Novelistická pohádka

Jako mnohé pohádky i tuto novelistickou či realistickou považujeme za jednu z nejmladších pohádek, které kdysi nebyly určeny pro mladého čtenáře. Vznikla v ní určitá

oblast pohádek a to je anekdotická nebo žertovná, vysmívající se lidské hlouposti a nadutosti (pohádka O hloupém Honzovi). (GENČIOVÁ, M. 1984)

Jak píše Urbanová a Rosová „*novelistická pohádka má blízko k povídce nebo renesanční novele, kouzlo je v ní potlačeno ve prospěch moudrosti, jadrnosti, šibalství, mazanosti hrdinů, kde ale nepostrádají humor a satirický náboj*“. (URABNOVÁ, S., ROSOVÁ, M., *Žánry, osobnosti, díla*, s. 49, 2002).

4.2.4 Legendární pohádka

Vymezení této pohádky je dosti problematické, často ji zařazují k legendě nebo etymologickým pověstem. Hlavními osobnostmi jsou biblické postavy a to zejména Ježíš Kristus, sv. Petr, Jan nebo i Jidáš. Nejčastěji se popisují biblické příběhy, život Ježíše Krista v dětství nebo jeho putování s apoštoly. (URABNOVÁ, S., ROSOVÁ, M. 2002)

4.2.5 Didaktická pohádka

Jak jsem již napsala, tento typ pohádek vznikl v pohádce zvířecí, kde ale převzala hlubší význam a odloučila se. Patří tam mezi jinými vyprávění O Budulínkovi nebo O neposlušných kůzlatech a jiné. „*Jejich posláním bylo a je děti vychovávat, vést je k poslušnosti a odpovědnosti, chránit je před možným nebezpečím, předčasnou dospělostí. S malými zvířátky se mohou děti snáze ztotožnit. Dominantní myšlenkou je, že pro děti je domov místem jistoty a bezpečí.*“ (URBANOVÁ, S., ROSOVÁ, M., *Žánry, osobnosti, díla*, s. 49, 2002).

5 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, dále jen RVP PV, je státní kurikulární dokument, vycházející z Bílé Knihy a zároveň ze školského zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. RVP představuje sepsané požadavky výchovy a vzdělávání dětí v takovýchto etapách, jako jsou předškolní vzdělávání, základní a střední vzdělávání. RVP PV se stává základem pro vytvoření Školního vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (ŠVP PV), který si tvoří každá mateřská škola sama, podle zásad stanovených v RVP. Je dobré zdůraznit, že RVP PV a ŠVP jsou dokumenty, se kterými pracují hlavně pedagogičtí pracovníci, ale má možnost do nich nahlédnout i široká veřejnost.

Základním stanoviskem RVP PV je splnění jednotlivých cílů, a to získání předpokladů pro celoživotní vzdělávání a osvojení si základních klíčových kompetencí. Jednotlivými úkoly předškolního vzdělávání je dávat dítěti dostatečné množství podnětů k jeho rozvoji a učení, doplňovat rodinnou výchovu a další, jejich výchozím cílem je usnadňovat dítěti jeho životní cestu.

RVP PV pracuje se čtyřmi základními cíly a to jsou: **rámcové cíle**, kterých úkolem je rozvíjet dítě po stránce fyzické, psychické i sociální a dovést jej k relativní samostatnosti a vývoji jedinečné osobnosti. Pak to jsou **klíčové kompetence**, které „v kurikulárních dokumentech jsou obecně formulovány jako **soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince**“.
(SMOLÍKOVÁ, K., kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 9, 2004)

Ke klíčovým kompetencím pro předškolní vzdělávání patří: kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence k řešení problému, kompetence sociální a personální, kompetence činnostní a občanské. Dále to jsou **dílčí cíle** a **dílčí výstupy**. Všechny čtyři základní cíle jsou se sebou vzájemně úzce propojeny.

Další důležitou součástí RVP PV je vzdělávací obsah, který je v tomto dokumentu rozdělen do pěti základních oblastí. Nazýváme je takto:

1. Dítě a jeho tělo
2. Dítě a jeho psychika

3. Dítě a ten druhý
4. Dítě a společnost
5. Dítě a svět

V RVP PV jsou tyto vzdělávací oblasti podrobněji rozepsány a zpracovány podle toho, jak by se s nimi mělo dále pracovat. Jednotlivé oblasti zahrnují další kategorie, které napomáhají učitelům, jsou to dílčí cíle, vzdělávací nabídka a očekávané výstupy. Všechny jsou opět se sebou propojeny.

(SMOLÍKOVÁ, K., kol. 2004)

5.1 Pohádka v RVP PV

Jak jsem již v jedné z kapitol popsala, v pohádce je důležitý společný prožitek, který děti při jejím čtení, vypravování či jiných činnostech a aktivitách pocítují. Znamý český písničkář a herec Zdeněk Svěrák napsal ve své knize pro děti mládež *Tatínku, ta se ti povedla, „pohádka je vláha pro dětskou duši“*. V RVP PV je nepřehledně velké množství způsobů, jak pohádky do něj zařadit. Asi nejvíce se pohádka uplatní v oblasti Dítě a jeho psychika, ve všech třech jejích podoblastech, jazyk a řeč; poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace; sebepojetí, city, vůle. Ale nejen v těchto okruzích se uplatňuje funkce a význam pohádek, záleží jen na představivosti a hlavně schopnosti učitele, jak se s tím popere, dokáže zapojit pohádku jakousi zábavnou a nenásilnou formou do dalších oblastí a předat dětem něco navíc. Cílem je, aby každá pohádka vyvolala v dítěti ten správný pocit, co je zlé a co dobré, který později rozeznají i v reálném světě. Je také pochopitelné, že děti předškolního věku mají nějaké problémy, samozřejmě je nemůžeme srovnávat s problémy dospělých, ale nejsou to nesnáze zanedbatelné. Proto i tímto způsobem pohádka představuje jakousi průpravu, jak by měly děti své problémy řešit. Pohádka nepopisuje slovo od slova jak spory rozluštit, ale ukazuje dětem, jak k nim přistupovat. To vše můžeme zařadit do práce s pohádkami a zároveň to propojit s RVP PV.

6 Projektová metoda

6.1 Charakteristika projektové metody

Mnoho pedagogů popsalo projektovou metodu různými od sebe se lišícími definicemi, které ale měly vždy nějakou podobnou myšlenku. Kdysi byla tato metoda směřována k tomu, aby práce vycházela od žáka, vztahu žáka k činnosti, kde učitel je jen pouhým, ale velmi důležitým rádcem. Václav Příhoda ve své definici píše „*Projektová metoda umožňuje takovou organizaci učiva, při které žák prochází činnostmi, uspořádanými tak účelně, aby daly vyniknout nějaké jednotící myšlence anebo aby umožnily provedení plánu, hospodářsky nebo kulturně významného a pro žáky životního.*“ (KAŠOVÁ, J. *Škola trochu jinak: projektové vyučování v teorii i praxi*, s. 10, 1995)

Dovolím si ještě vypsát definici Stanislava Vrány, který uvádí, že projektová metoda „*je podnik; podnik žáka; podnik, za jehož výsledky převzal žák odpovědnost; podnik, který jde za určitým cílem*“ (KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*, s. 35, 2009)

Jak jsem se již zmínila, není žádná jednotně ucelená definice. Záleží pouze na učitelkách, jak se o tomto projektu dozvědí co nejvíce informací z dostupných publikací a vyzkouší si ho v praxi.

Zjednodušeně bychom projektovou metodu nebo také jak je označována za projektové vyučování či projektování mohli říci, že „*umožňuje dětem získávat zkušenosti vlastní praktickou činností a experimentováním. Děti jsou vedeny nejen k iniciativě, ke kreativě a k samostatnosti při zpracovávání stanovených úkolů, ale i k týmové spolupráci*“ (RAŠKOVÁ, M.: *Nebojme se projektové metody*. Informatorium 3-8. Číslo 4/duben 2006. Praha: Portál, s. 6-8.) Důležité je, aby činnosti byly pro děti zajímavé, atraktivní, spojené s jejich životem a výsledek byl v jejich očích něčím výjimečný, zvláštní.

6.2 Realizace projektové metody

Nejprve než projektovou metodu budeme realizovat, musíme si ji naplánovat, takže prvním krokem je **plánování projektu**. Podstatou je, aby vše bylo důkladně promyšlené,

především téma, pak úkoly a problémy, kterými se budou děti zabývat, musí být zajímavé a atraktivní. V této oblasti plánování je důležité, abychom si zvolili výstup projektu; jeho časové rozvržení; prostředí, ve kterém se vše uskuteční; účastníky, ať už to jsou děti, rodiče, přátelé školy a jiní; organizace a podmínky projektu a na závěr zhodnocení celého projektu. Druhým krokem je **realizace projektu**, jehož nedílnou součástí je diskuse o plánu řešení problému, sbírání materiálu, jeho kompletování a zpracování. Tady je velmi důležitá role učitele, který je jakýmsi prostředníkem, organizátorem, rádcem, který děti motivuje a podporuje v dokončení úkolu. **Prezentace výstupu projektu** je následujícím třetím krokem, kde děti nějakým způsobem předkládají vše, co udělaly. Může to být uskutečněno formou výstavy pro rodiče nebo nějakou besídkou, přednáškou, koncertem či jinými dalšími výstupy. Závěrečným, čtvrtým krokem je **hodnocení projektu**, kde hodnotíme vše, co se stalo, celý proces, tedy všechny tři předchozí kroky.

6.3 Typy projektů

Projekty rozdělujeme podle kategoricky rozdělených hledisek, které jsem níže vypsala, a každou z nich si podrobněji přiblížíme.

1. Podle účelu

Projekty realizované podle účelu jsou jedním ze zásadních znaků projektového vyučování. Můžeme říci, že projekt vytvořený námi podle účelu, znamená, že se zaměřujeme na to, aby projekt měl nějaký smysl. Chceme u něj zachytit jeho podstatu. Dělíme je následovně na **problémové**, ve kterých hledáme odpovědi, pak **konstruktivní**, kde dochází k tvoření určitého modelu. Třetím podtypem je účel **hodnotící**, kde práci zkoumáme a srovnáváme. A posledním podtypem jsou projekty **drilové**, ve kterých dochází k fixaci vědomostí a dovedností.

2. Podle navrhovatele

Tento projekt se dále ještě rozděluje podle toho, kdo jej navrhnul. Kdysi to byli zejména učitelé, kteří tím sledovali své didaktické cíle, ale postupem času se tento typ dostal do pozadí. Nazýváme jej **uměle připraveným**. Druhým podtypem jsou **projekty spontánní**, které vyplývají z trvající situace a především ze zájmu dětí. Posledním podtypem nazýváme **projekt**

uměle připravený na základě inspirace ze spontánní situace nebo zájmu dětí, což znamená, že je to spojení prvních dvou podtypů, kde jde o navržení projektu společně učitelem a žáky.

3. Podle délky trvání

Nelze konkrétně určit, jak dlouho by měla projektová metoda probíhat. Mohou to být projekty **krátkodobé**, které většinou trvají 1 den, pak to jsou projekty **střednědobé**, které trvají převážně pár dní, nebo týden. Do třetice to mohou být projekty **dlouhodobé**, a těmi se děti zabývají více jak 1 měsíc i déle, mohou trvat i celý rok. Vše záleží na tom, jak dané téma bude náročné.

4. Podle počtu dětí

To, jak si to učitelka v mateřské škole rozvrhne je pouze na ní. Může to být plán připraven pro jednotlivce nebo pro celou třídu. Dostávám se k tomu, jak jsou tyto projekty pojmenovány, první z nich nazýváme **individuální**, druhý **skupinový** či **kolektivní**. Často se dostáváme k tomu, že nepoužíváme striktně jen jeden z těchto dvou projektů, ale mnohdy je spojujeme dohromady a kombinujeme je v průběhu spojením individuálních aktivit se společnými.

5. Podle velikosti

Podle velikosti je rozdělujeme na **malé** a **velké**. Nejde vždy s určitostí popsat jaký ten projekt je, jen pokud by byl opravdu jednoznačně navrhnut.

6. Podle místa

Prováděny mohou být v mateřské škole, kde se budou dít všechny aktivity, nazýváme ho projektem **školním**, nebo mohou být různé činnosti dávány dětem za domácí úkol a ten pojmenujeme projektem **domácím**. Jak to, ale bývá i tyto dva výše uvedené projekty můžeme navzájem kombinovat, kde část práce bude prováděna ve škole a část doma.

(KRATOCHVÍLOVÁ, J. 2009; KAŠOVÁ, I. 1995)

Takže shrňme si jaký úkol má projektová metoda. Důležité je, aby projekt byl zaměřen na jednu konkrétní věc, které se budou děti věnovat, jde především o to, aby všechny činnosti a aktivity byly pro děti rozmanité a atraktivní, aby experimentovaly a samostatně docházely ke konkrétnímu výsledku, který jim přinese nějaký smysl. Z pohledu učitelky je důležité, aby všechny části, z kterých se projektování skládá, byly navzájem propojeny. A na závěr je důležitá zpětná vazba a hodnocení celého projektu.

II PRAKTICKÁ ČÁST

7 Šetření průzkumem

7.1 Cíle průzkumného šetření

Cílem této praktické části je zjistit, zda učitelky v mateřských školách stále používají při své výuce pohádky a pokud ano, tak jaké druhy pohádek si nejčastěji vybírají nebo jakým způsobem s nimi pracují.

7.2 Charakteristika výzkumného vzorku

Pro výzkumný vzorek jsem zvolila učitelky mateřských škol, převážně z okolí Třince, Ostravy a Olomouce. Z toho 56 % dotázaných respondentů vyučuje v mateřských školách ve městě a 44 % na vesnicích. Všechny dotazníky jsem předala osobně v tištěné formě 50 - ti učitelkám. Šetření proběhlo v prvním a druhém týdnu, měsíce ledna, roku 2011. Dotazníky byly anonymní.

Pro výzkum jsem zvolila dotazníkovou metodu. Použila jsem část otázek uzavřených, které byly následně zpracovány do grafů v programu Microsoft Excel. Potom jsem aplikovala i otázky otevřené, z kterých jsem vybírala buď ty nejzajímavější, nebo nejčastěji vypsané odpovědi.

7.3 Výsledky

Otázka č. 1 – **Jakým způsobem máte rozděleny třídy v mateřské škole?**

Graf č. 1

Tuto otázku jsem položila, abych zjistila, jak jsou v jednotlivých mateřských školách rozděleny třídy. Podle výpovědí respondentů jsem stanovila, že 20 dotázaných učitelek učí ve třídě děti smíšené věkem a 30 dotázaných respondentů provádí výuku ve třídách rozdělených podle věku. Žádná z učitelek neučí v mateřské škole, kde by třídy byly rozčleněny podle pohlaví.

Otázka č. 2 a 3 – **Kolik máte dětí v jedné třídě? A kolik máte předškoláků v letošním roce?**

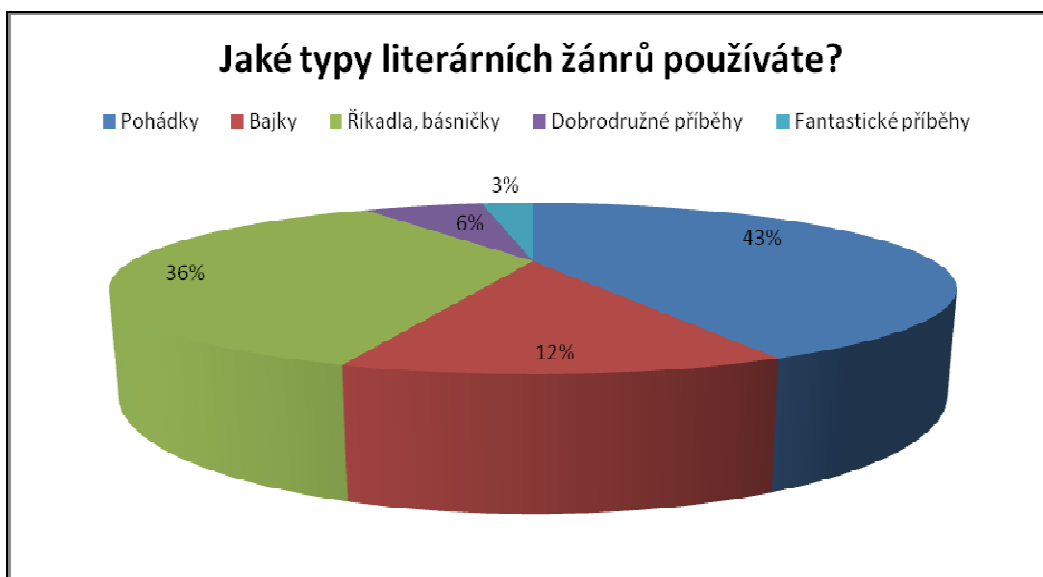
Tato otázka byla otevřená, proto každá z učitelek vypsala kolik dětí má ve své třídě. Průměr vyšel následovně, v mateřských školách na vesnici vyšel průměr 22,72 dětí na jednu třídu a předškoláků 8,54. Ve městech jsem došla k výsledku, že v každé třídě je přibližně 25,93 dětí a předškoláků je 12,36 na jednu třídu.

Otázka č. 4 – Používáte ve své výuce pohádky?

Na tuto otázku, zda učitelky používají pohádku ve své výuce, odpovědělo ano všech 50 respondentů.

Otázka č. 5 – Jaké typy literárních žánrů nejčastěji používáte?

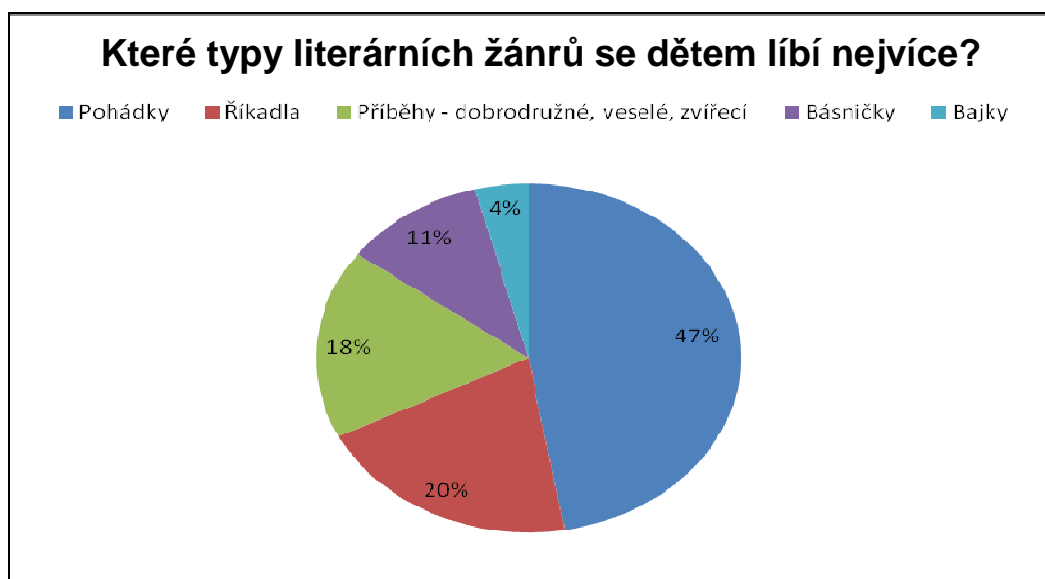
Graf č. 2

V této otázce jsem se respondentů ptala, jaké typy literárních žánrů nejčastěji používají. Z grafu vyplývá, že to jsou pohádky a to u 43 % dotázaných, následně říkadla a básničky u 36% dotázaných, pak 12% patří bajkám a minimální 6% a 3% výsledek patří dobrodružným a fantastickým příběhům.

Otázka č. 6 – Které typy literárních žánrů se dětem líbí nejvíce?

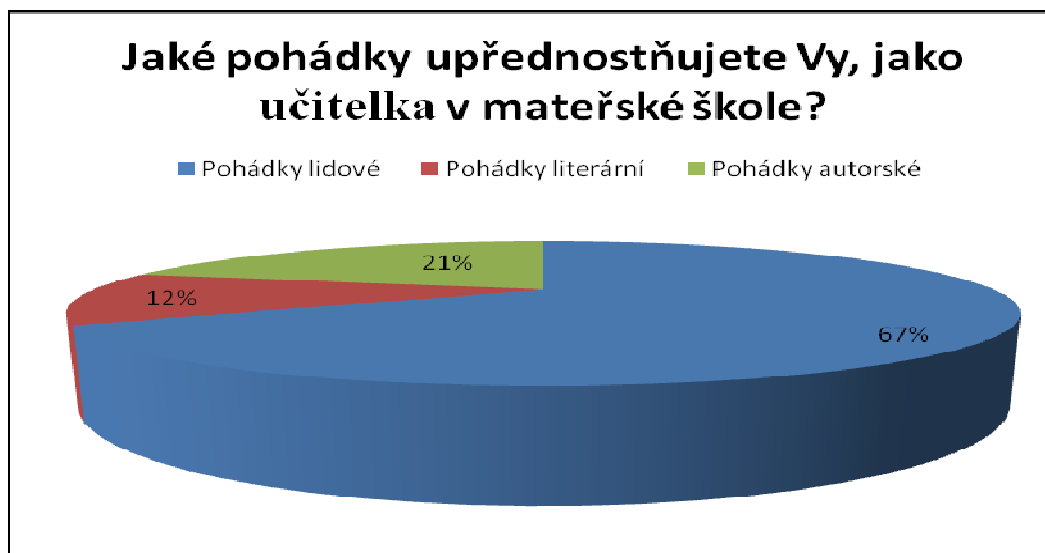
Graf č. 3

K nejčastějším odpovědím na otázku, které typy literárních žánrů se dětem líbí nejvíce, patřily pohádky a to u 47 % dotázaných, následovaly říkadla u 20 %. Mnohokrát se také objevila odpověď, že dětem se líbí příběhy, které jsou veselé, s dobrodružnou tematikou nebo ze zvířecím hrdinou (18 %). Následujících 11 % patří básničkám a také malé procento respondentů vypovědělo, že se dětem nejvíce líbí bajky.

Otázka č. 7 – Jaké pohádky upřednostňujete Vy, jako učitelka v mateřské škole?

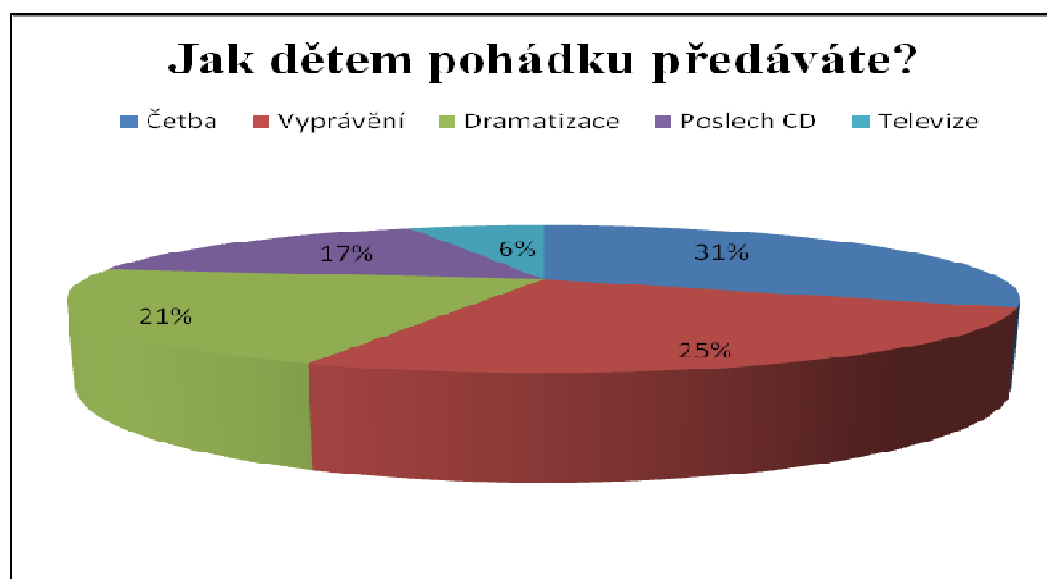
Graf č. 4

Graf č. 3 nám ukazuje, že naprostá většina dotázaných učitelek využívá ve své práci nejčastěji pohádky lidové. Již méně, 21% respondentů, upřednostňuje čtení pohádek autorských a zbývajících 12% učitelek čte dětem i pohádky literární.

Otázka č. 8 – Jak dětem pohádku předáváte?

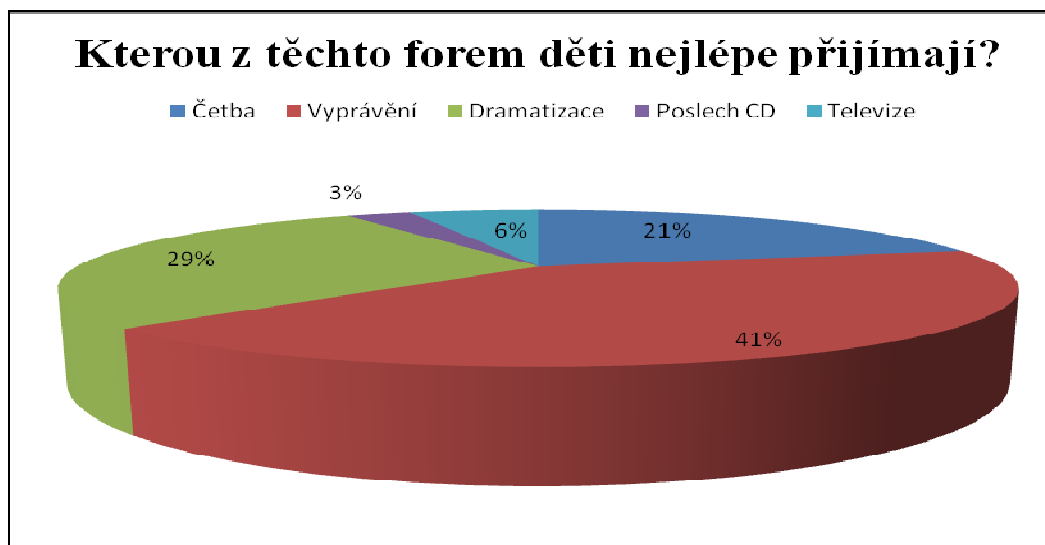
Graf č. 5

Z tohoto grafu vyplývá, že nejčastěji dotazované respondentky, dětem v mateřské škole pohádky čtou. Tuto odpověď upřednostnilo 31 % dotázaných. Hned za čtením se umístilo vyprávění pohádky, a to se 25 %, pak dramatizace s 21 %. 17% respondentů odpovědělo, že pohádky předává dětem pouštěním pohádek na CD přehrávači. Nejmenší 6% odpověď získala televize. Z toho vyplývá, že učitelky v mateřských školách téměř nepoužívají při své výuce televizi.

Otázka č. 9 – Kterou z těchto forem děti nejlépe přijímají?

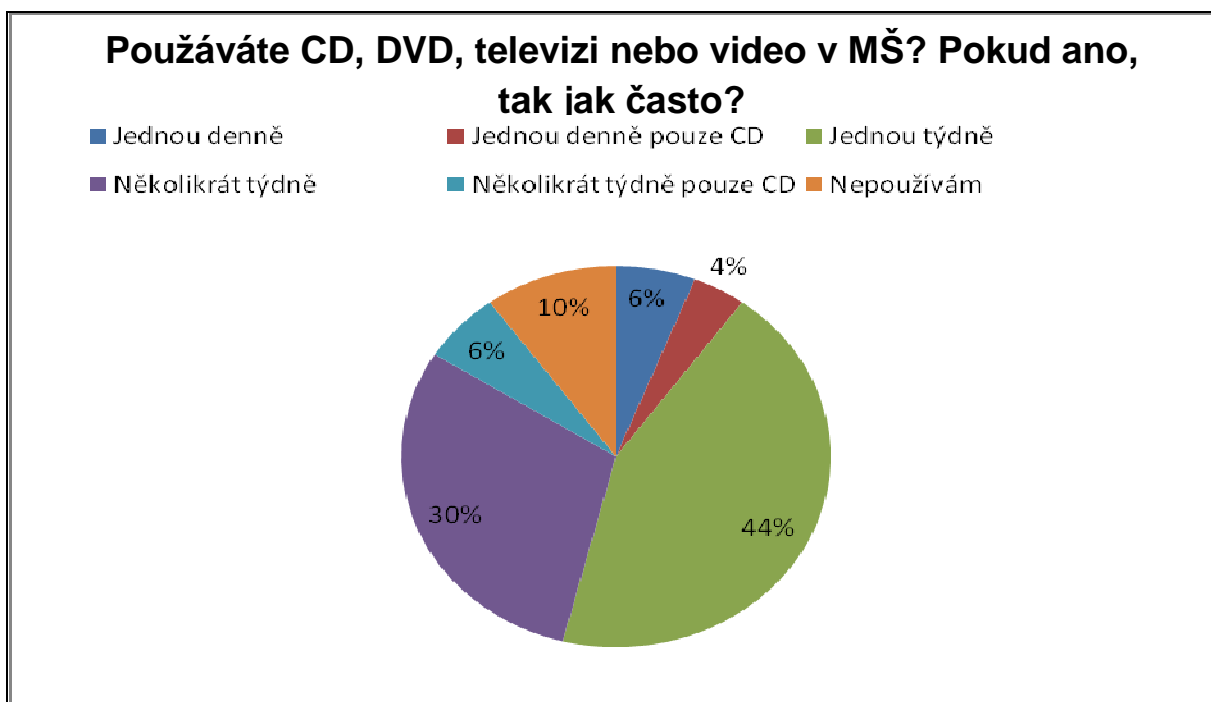
Graf č. 6

Z grafu č. 5 vyplývá, že nejlépe děti přijímají vyprávění pohádky a to celých 41 %. Z předešlého grafu č. 4 jsme se dozvěděli, že učitelky používají vyprávění teprve jako druhou nejčastější formu (25 %). Následně 29 % dětí nejlépe přijímá dramatizaci, 21 % pak četbu. Z toho vyplývá, že učitelky nejčastěji dětem čtou (graf č. 4; 31 %), ale vědí, že děti čtení přijímají až na 3. místě (graf č. 5; 21 %). Nakonec nejméně děti přijímají pohádky z televize 6 % nebo poslechu CD 3 %.

Otázka č. 10 – Používáte CD, DVD, televizi nebo video v MŠ? Pokud ano, tak jak často?

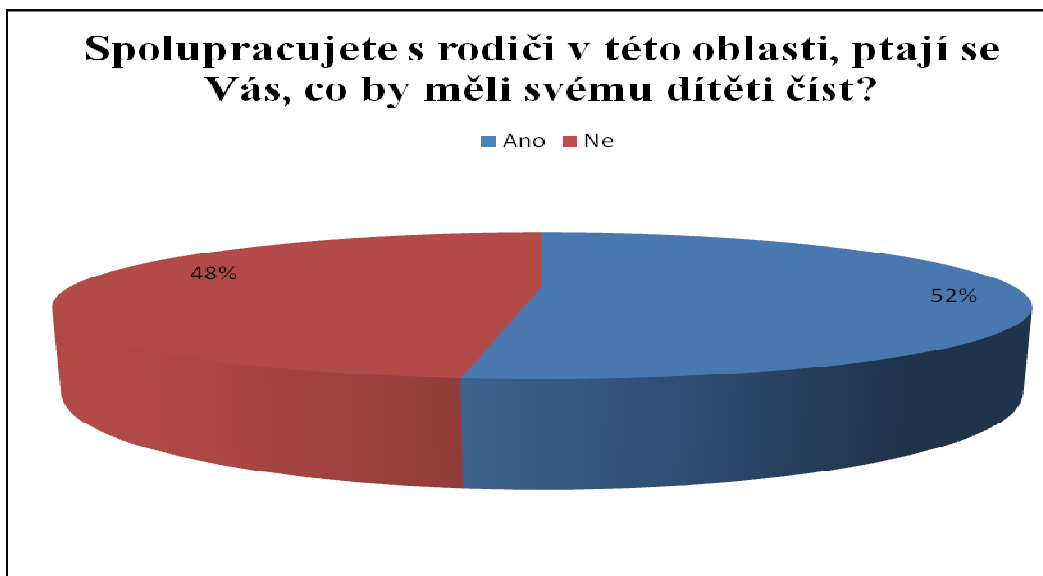
Graf č. 7

Z grafu je zřejmé, že 10 % respondentů CD, DVD, TV nebo video v MŠ vůbec nepoužívá, následovných 44 % dotázaných odpovědělo, že je používají jednou týdně. 30 % zakroužkovalo, že ve výuce pouštějí pohádky nebo jiné žánry několikrát týdně a 6 % respondentů používá několikrát týdně pouze CD. 6 % dotázaných odpovědělo, že CD, DVD, TV nebo video využívají jednou denně a 4 % respondentů používá denně pouze CD.

Otázka č. 11 – **Spolupracujete s rodiči v této oblasti, ptají se Vás, co by měli svému dítěti číst?**

Graf č. 8

Z grafu vyplývá, že právě 52 % rodičů v této oblasti s mateřskou školou spolupracuje a 48 % rodičů ne.

Otázka č. 12 – **Myslíte si, že má pohádka pro děti nějaký význam a funkci?**

Graf č. 9

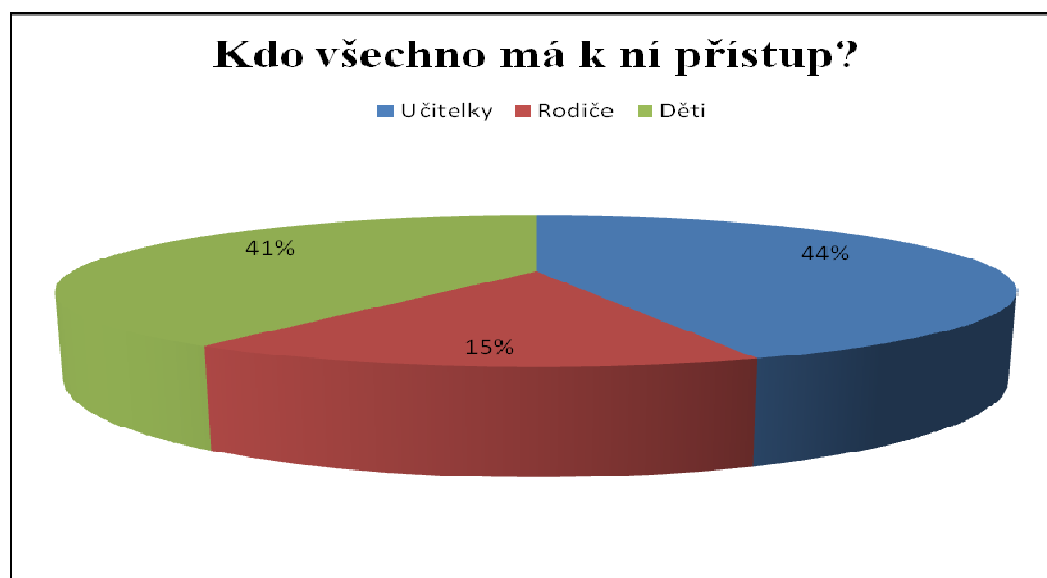
Odpovědi na tuto otázku dopadly téměř jednoznačně, tedy 98 % respondentů odpovědělo ano, že pohádka má pro děti nějaký význam a funkci. Pouze jedna z dotázaných učitelek zakroužkovala odpověď ne a dopsala poznámku, že v dnešní době pohádka pro děti nemá žádný význam a funkci.

Otázka č. 13 – Pokud ano, tak vypište, jaké konkrétní hodnoty v pohádce vidíte?

Z vypsaných odpovědí se nejvíce respondentů uchýlilo k teorii, že pohádka má konkrétní hodnotu v ukázce vítězství dobra nad zlem a jeho potrestáním, pak ve ztotožňování se s kladným hrdinou, jeho odvahou a nepřemožitelností. Dále respondentky vypsalý, že z hlediska komunikativního, pohádky rozvíjejí slovní zásobu, obohacují fantazii a předtavitivost, kterou mohou slovně vyjádřit. A v neposlední řadě jsem se z odpovědí dozvěděla, že pohádky rozvíjí u dětí cit a morální hodnotu.

Otázka č. 15 – Kdo všechno má k ní přístup?

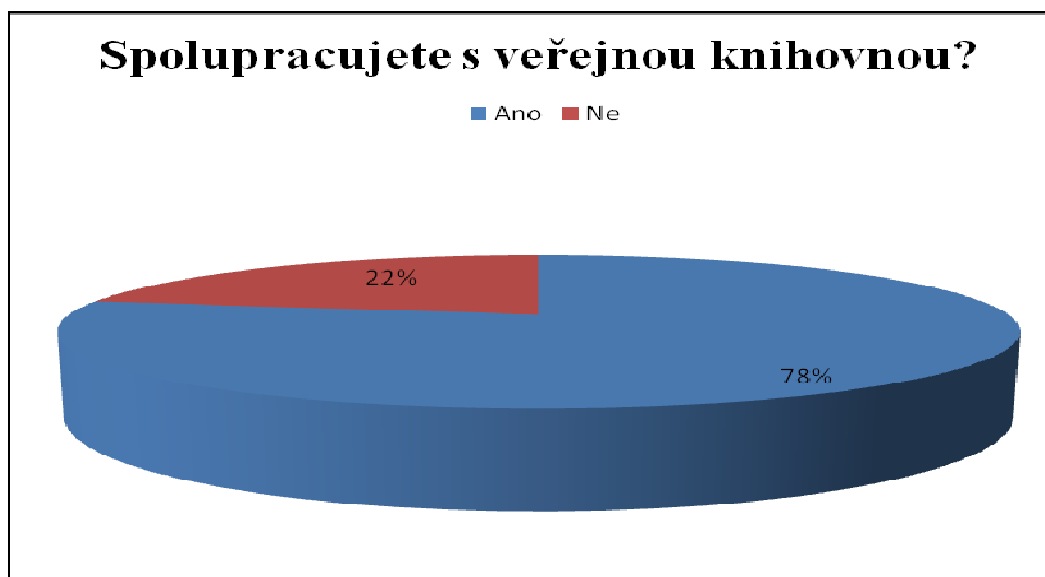
Graf č. 10

V otázce číslo 14. jsem se respondentů ptala, jestli mají v mateřské škole svojí vlastní knihovnu. Z 50-ti dotázaných 49 odpovědělo ano a pouze jedna učitelka odpověděla ne. V návaznosti na předchozí otázku jsem se dále ptala, kdo všechno má k ní přístup. 44 % učitelek a 41 % dětí k ní přístup mají a pouhých 15 % rodičů také může knihovnu mateřské školy využívat.

Otázka č. 16 – Spolupracujete s veřejnou knihovnou?

Graf č. 11

V návaznosti na předchozí otázky jsem se dále ptala, zda mateřské školy spolupracují s veřejnou knihovnou. 78 % dotazovaných odpovědělo ano, 22 % respondentů vybralo odpověď ne. V následující otázce č. 17 jsem se dotazovala, jestli uskutečňují společně nějaké akce. Odpovědi dopadly úplně stejně jak v této otázce č. 16.

Otázka č. 18 - Pokud provádíte s knihovnou nějaké společné akce, tak jaké?

Mnohokrát respondenti odpovídali, že s knihovnou pořádají různé besedy nebo výtvarné dílny. Navštěvují knihovnu, kde si vyprávějí o nějakých konkrétních knihách a čtou si z nich úryvky, pak se seznamují s prostředím, funkcí knihovny a systémem půjčování.

7.4 Vyhodnocení

Výsledky šetření, zpracované dotazníkovou metodou, byly založeny na tom, že jsem chtěla zjistit, zda učitelky používají ve své výuce pohádky, jakého typu, jak s nimi pracují a co v nich vidí za přínos. Dále jaký vztah mají ke knihovnám.

Takřka všichni respondenti zmiňují, že pohádky ve své výuce používají, nejčastěji pohádky lidové až 67 %. Učitelky v nich stále vidí ta nezaměnitelná pozitiva, které přináší dětem. Pracují s nimi různými způsoby, nejvíce byly zakroužkovány odpovědi, ve kterých se dozvídáme, že dětem nejraději čtou nebo jim vypravují a i těmito způsoby je děti nejlépe přijímají. Jen velmi malé procento učitelek používá televizi či DVD.

78 % učitelek v mateřských školách spolupracuje s veřejnou knihovnou a pořádají společně různá setkání, při kterých se děti seznamují, jak se samotnou knihou, tak i s funkcí knihovny a systémem půjčování. Je to velmi důležité, protože právě polovina z dotázaných respondentů napsala, že rodiče se s nimi neradí, co by měli svým ratolestem číst.

Je důležité zdůraznit, že výsledky zjištěné dotazníkem, nelze pokládat za všeobecné, jen je můžeme zařadit k názorům dotázaných učitelek mateřských škol.

8 Projekt

8.1 Teoretický popis projektu:

Název projektu: Pohádky maňáska Klárky

Určena pro děti v MŠ: 5-7 let

Typ projektu podle:

- a) Účelu: konstruktivní
- b) Navrhovatele: uměle připravený
- c) Místa konání: školní
- d) Počtu dětí: spojení společných aktivit s individuálními
- e) Množství času: střednědobý (týdenní)
- f) Velikosti: malý

8.1.1 Význam, smysl projektu:

Projekt jsem navrhla na jeden pracovní týden, kde každý jeden den bude probíhat podle konkrétní pohádky. Děti si připomenou děj pohádky, kterou si přečteme, nebo poslechneme z magnetofonu, osvojí si určité pracovní návyky a dovednosti.

Hlavním cílem projektu je znát všechny 4 pohádky, které jsme si během týdne četli a opakovali, abychom se v pátek mohli vypravit na výlet, kde budou pro děti připraveny různé úkoly spojené právě s těmito pohádkami. Po návratu do mateřské školy, si na dvorku s dětmi zazpíváme a heslem: Pohádkovému týdnu zdar, se s Klárkou naší průvodkyní rozloučíme.

8.1.2 Výsledek projektu:

V rámci celého projektu děti budou v jednotlivých výtvarných činnostech vyrábět nějakou věc, podle zvolené pohádky dne. Děti budou kreslit obrázky, stříhat, tvořit. Výsledky

práce budou samozřejmě použity na výstavku a výzdobu třídy. Zakončením našeho projektu bude společně prožitý den, na připravené pohádkové cestě.

8.1.3 Způsob prezentace projektu:

Vše budeme prezentovat na školní nástěnce, výstavce a vůbec po celé mateřské škole. Dále pak na webových stránkách, kde rodiče již dostatečně dlouhou dobu budou upozorněni na chystající se školní projekt. Zároveň podrobněji je o celém projektu budu informovat na besídce. Celý týden budeme zaznamenávat fotografiemi, které po skončení pohádkového týdne budou zveřejněny na školních webových stránkách nebo s krátkým komentářem v místních novinách.

8.1.4 Cíle projektu, rozvoj klíčových kompetencí v jednotlivých oblastech RVP PV:

Komunikativní kompetence – v oblasti Dítě a jeho psychika, v podoblasti Jazyk a řeč rozvíjíme u dětí samostatnost vyjadřování myšlenek, sdělování svých prožitků a pocitů, ovládnutí řeči. To vše vyjadřují různými prostředky, jako jsou například řečové, výtvarné či hudební.

Kompetence k učení – společně ve spolupráci se všemi dětmi ve třídě se děti učí poznávat svět pohádek (Dítě a svět), různá místa, prostředí a zvyky s tím spojené. Učí se v oblasti Dítě a jeho tělo nové taneční pohyby, užívají všechny smysly.

Kompetence k řešení problému – dítě řeší samostatně nebo společně se svým kamarádem problémy, na které stačí. Při řešení konkrétního problému se děti mezi jinými v oblasti Dítě a ten druhý učí toleranci k sobě navzájem, zároveň i komunikovat a respektovat se.

8.1.5 Předpokládané výukové metody:

- Metody slovní:
 - o Monologické – popis, vysvětlování, čtení
 - o Dialogické – rozhovor
- Metody praktické: grafické, výtvarné činnosti, hudební činnosti
- Metody názorně demonstrační: předvádění činností

8.1.6 Předpokládaný časový rozsah:

Činnosti budou probíhat v různou denní dobu, ale tím nejdůležitějším bude, že se všechny děti sejdou v mateřské škole a budeme moci začít s hlavní aktivitou, a to seznámením s konkrétní pohádkou. Následující denní činnosti směřují k realizaci projektu.

8.2 Praktický popis projektu:

8.2.1 Pondělí

Cíl: seznámit děti nebo jim zopakovat pohádku O Krásce a Netvorovi

Ranní hry:

Cíl – procvičit orientaci v rovině, správné držení tužky

Pomůcky – pracovní list, tužky

Postup - V ranních činnostech si děti mohou udělat bludiště, kde budou hledat cestu Krásky k Netvorovi.

Komunitní kruh:

Cíl – seznámit děti s novým členem MŠ, Klárkou, ukázat dětem, se kterou knihou budeme tento týden pracovat, obeznámit děti, o jaké konkrétní pohádce budeme mluvit

Pomůcky – maňásek Klárka, kniha Františka Hrubína, obrázky

Postup - S dětmi se posadíme do kruhu. Dnes k dětem přijde na návštěvu maňásek Klárka, která s námi v mateřské škole bude celý týden, a vždy dětem připravenou pohádku přečte. Dnes děti seznámí s pohádkou O Krásce a Netvorovi z knihy Špalíček pohádek od Františka Hrubína. Po přečtení pohádky, Klárka vyzve děti, aby příběh podle připravených obrázků převyprávěly. Zapojujeme do rozhovoru všechny děti.

Pak se bude Klárka dětí ptát, jestli se někdy byly podívat na nějakém zámku a pokud ano, tak na jakém. Děti budou vyprávět o tom, kde byly a jak se jim tam líbilo, co všechno tam viděly. Klárka potom bude informovat děti o tom, co budeme dělat, na co si budeme hrát.

Práce ve skupinách:

Postav svůj hrad a zámek

Cíl – dostat do povědomí, že ve skupině nejsem sám, uvědomit si, že se musíme společně domluvit a vymyslet, jak zámek bude vypadat

Pomůcky – dřevěné kostky, stavebnice, lego

Postup – děti mají k dispozici dřevěné kostky, stavební kostky, lego, ... Z těchto hraček mají děti za úkol ve skupinkách postavit nějaký hrad či zámek.

Jak myslíš, že vypadá ten netvor?

Cíl – rozvíjet u dětí fantazii, estetické cítění, poznávání barev

Pomůcky – papír A4, mastné pastely

Postup – děti dle vlastní fantazie, se pokusí znázornit na papíře, jak vypadá netvor

8.2.2 Úterý

Cíl: připomenout dětem pohádku O červené Karkulce

Než přijdou děti do mateřské školy, již na ně bude čekat jejich věrná kamarádka a průvodkyně Klárka. Netrpělivě bude vyčkávat, až se všechny děti sejdou ve škole a bude jim moct opět číst nějakou pohádku.

Ranní hry:

Cíl – dokázat vystříhnout košíček, se kterým dále budeme pracovat

Pomůcky – pracovní list, tužky

Postup – děti dostanou obkreslený košíček, jejich úkolem bude jej vystříhnout

Komunitní kruh:

Cíl – relaxovat, připomenout si pohádku o Červené Karkulce

Pomůcky – písnička od Svěráka a Uhlíře, obrázky Červené Karkulky, košíček

Postup – děti si lehnou pohodlně na koberec, Klárka jim zazpívá písničku o Červené Karkulce. Po vyslechnutí písničky se s dětmi posadíme a chvíli si o ní budeme povídat. Nakonec dětem ukážu, co dnes budeme vyrábět – košíček plný dobrot z mačkaného papíru.

Práce ve skupinách:

Vyrábění košíčku z mačkaného papíru:

Cíl – rozvíjet jemnou motoriku, dokázat umačkat kuličku a nalepit ji

Pomůcky – vystříhnutý košíček z ranních činností, krepový papír, lepidlo, podložky

Postup – nejprve si děti z krepového papíru umačkají několik kuliček, které potom mohou lepit na již připravený košíček. Po ukončení práce necháme košíček uschnout, a potom je společně s dětmi pověsíme na síť, kde si budeme vystavovat vyrobené výtvořky.

Spočítej kolik dobrot, měla babička v košíčku:

Cíl – procvičit si matematické představy, počítání do 6

Pomůcky – pracovní list, více obrázků jídla

Postup – s dětmi si procvičováním matematických představ vyzkoušíme na obrázcích, kde jim budu předkládat určitý počet obrázků a jejich úkolem je bude spočítat. Když si to procvičíme tímto způsobem, tak dětem nabídnu ještě pracovní list, kde to budou muset vepsat. Pokud by již tuto činnost nechtěly dělat, mohou si pracovní list vzít domů nebo jej vyplnit v odpoledních činnostech.

Hry v herně:

Cíl – připomenutí si písně Červený šátečku kolem se toč, cvičení se šátkem

Pomůcky – písnička, šátky

Postup – s dětmi si připomeneme písničku - Červený šátečku kolem se toč a potom si zacvičíme se šatkami

8.2.3 Středa

Cíl: seznámit děti s novou, neznámou pohádkou O bílé laňce

Ranní činnosti:

Cíl – rozvíjet fantazii, skládat obrázky z oblázků

Pomůcky – oblázky, podložky

Postup – děti mají na stole přichystány oblázky, ze kterých se pokusí poskládat na podložku jednoduché obrázky

Komunitní kruh:

Cíl – obeznámit děti s novou pohádkou Františka Hrubína, O bílé laňce

Pomůcky – maňásek Klárka, kniha s pohádkou

Postup – Klárka dnes dětem přečte pohádku O bílé laňce, potom si s dětmi o této pohádce bude povídat (co je jim na pohádce líbilo a co ne, jestli princezna poslechla,...)

Práce ve skupinách:

Vyrob si svou žabičku

Cíl – pracovat s různými materiály

Pomůcky – oblázky, výkres, tužka, nůžky, pohyblivé oči, vteřinové lepidlo, akrylové barvičky, nádobka na vodu, štětce, bezbarvý lak

Postup – děti si vystříhnou šablony (tělo a hlavu), kamínek podle vlastní fantazie pomalují akrylovými barvami. Na hlavu děti nalepí pohyblivé oči a namalují žábě ústa. Po zaschnutí barvy na kamínku učitelka ho tavící pistolí přilepí k barevnému výkresu a na něj nalepí posléze i hlavu. Děti se budou dívat na postup práce. Nakonec děti přelakují žabky lakem na vlasy.

8.2.4 Čtvrtek

Cíl: připomenout si pohádku O Budulínkovi

Ranní činnosti:

Cíl: rozvoj jemné motoriky a zručnosti, dodržovat pravidla hry

Pomůcky – kuličková stavebnice, kuličky, ohrádka jako cíl

Postup – děti z kuličkové stavebnice mohou něco postavit, uložit na podložce pro kuličky nějaký obrázek

Pro chlapce by mohla být více zajímavá hra, kde budou cvrknat kuličky do cíle.

Komunitní kruh:

Cíl - poznat ze slyšené písničky o jakou pohádku se jedná

Pomůcky – magnetofon, písnička, obrázky pohádky

Postup – dětem pustíme s Klárkou kousek písničky, po chvíli ji zastavíme a zeptáme se dětí, jestlipak poznaly, o jakou pohádku se jedná. Pokud ne, tak jim pustíme další kousek písničky, a pokud ano, tak dnes děti budou tuto pohádku vyprávět samy. Maňásek Klárka si vždy vybere někoho, kdo bude povídat. Kdyby si děti nevěděly rady, Klárka si pro ně připravila obrázky pohádky. Nakonec si písničku pustíme celou a můžeme si na ni zatančit.

Ranní cvičení:

Cíl – procvičit střelení na cíl, rychlost a obratnost, protáhnout celé tělo

Pomůcky: kuličky z novin, kruhy

Postup – děti se nejprve proběhnou, za doprovodu tamburíny budou provádět lokomoční cvičení (chůze, běh, skákání, lezení), potom dětem rozdám noviny, aby si z nich udělaly kuličky (jako hrášek), se kterými budeme cvičit, nakonec si s kuličkami vyzkoušíme házení na cíl do kruhu.

Práce ve skupinách:

Jak vypadá kulička hrášku?

Cíl – procvičit si ramenní kloub, loketní kloub, zápěstí, držení tužky, procvičit si grafomotorická cvičení – horní a dolní oblouk

Pomůcky – tabule, fixy na tabuli, pracovní list, říkanka

Postup – děti si nejprve ve vzduchu vyzkoušejí grafické cvičení, budou dělat kolo, poté horní a dolní oblouk zvlášť, při tom budou opakovat říkanku, potom si kruhy a oblouky vyzkoušejí namalovat na magnetické tabuli a na závěr to zkusí na papíru A4.

Modelování kuliček hrášku

Cíl – procvičování jemné motoriky, zručnosti prstů

Pomůcky – plastelína, podložky

Postup – děti z plastelíny budou modelovat kuličky hrášku, můžeme i vyzkoušet vymodelovat její slupku

8.2.5 Pátek

Cíl: Připomenout si již přečtené pohádky, projít připravenými pohádkovými nástrahami

Ranní činnosti:

Cíl – po společné domluvě vytvořit plakát

Pomůcky – balicí papír, vodové barvy, voda, podložka pastely

Postup – postupně jak děti budou přicházet do MŠ, společně s Klárkou jim vysvětlíme, co budeme dělat. Rozdělíme je do skupinek, kde si připomeneme, o jakých pohádkách jsme si tento týden povídali, potom bude jen na dětech, jakou pohádku ztvární na balicím papíru. Mohou si vybrat, jakou technikou budou malovat.

Komunitní kruh:

Cíl – povídat o ztvárněných plakátech

Pomůcky – plakáty

Postup – každá skupinka dětí nám řekne, jakou pohádku namalovali a proč si ji vybrali, jestli bylo pro ně těžké se domluvit.

Společně zhodnotíme vykonanou práci.

Pobyt venku:

Cíl – projít připravenými úkoly

Pomůcky – obrázky Netvora a Krásky, předměty z dětské kuchyňky, košíčky, plakáty zvířete, šišky, figurka Budulínka, písnička, obrázky pohádkových postav

Postup – den předem jsem si v lese pro děti připravila konkrétní úkoly

- hned po komunitním kruhu s dětmi půjdeme ven, do blízkého lesa, kde pro ně budou připravena různá stanoviště.

1. Stanoviště – Hledání obrázků Krásky a Netvora

Cíl – procvičit orientaci v prostoru

Pomůcky – obrázky Netvora a Krásky

Postup – dětem jsem ve vyznačeném prostoru schovala obrázky Netvora a Krásky. Děti rozdělím do dvou nebo tří skupinek. Jejich úkolem bude během 5 minut najít co nejvíce obrázků. Která skupina jich bude mít nejvíce, vyhrává.

2. Stanoviště – Přenášení Babiččiných dobrot z místa na místo

Cíl – procvičit zručnost, rychlost, obratnost, dodržování pravidel

Pomůcky – předměty z dětské kuchyňky, košíčky

Postup – děti opět rozdělíme do skupinek, ale jiných, aby měl možnost zvítězit každý. Jejich úkolem bude vybíhat po jednom a přenášet vždy jednu věc v košíčku na určené místo. Která skupina to zvládne nejdříve a nebude podvádět, vyhrává.

3. Stanoviště – Lovení zvířete

Cíl – trefit se na cíl

Pomůcky – plakáty zvířete, šišky

Postup – nejprve si s dětmi nasbíráme dostatečné množství šišek, které nám budou sloužit jako zbraň. Na stromě budou zavěšeny v různých vzdálenostech zvířata, do kterých se budou děti trefovat. Každý má 3 pokusy.

4. Stanoviště – Vysvobození Budulínka písničkou

Cíl – vysvobodit společnými silami Budulínka, domluvit se na nějaké písničce

Pomůcky – figurka Budulínka, písnička

Postup – s dětmi dojdeme na 4. stanoviště, kde budeme vysvobozovat Budulínka. Nejprve se děti zeptám, jestli si pamatují, jak vysvobodila babička s dědečkem Budulínka (písničkou). Proto i my jej tak zkusíme vysvobodit. Když děti Budulínka vysvobodí, vytáhnu spod kamene jeho figurku.

5. Stanoviště – Zhodnocení, vybrání si za odměnu obrázku pohádkové postavy, zdárné zakončení výpravy.

Cíl – zhodnotit si dnešní den

Pomůcky – obrázky pohádkových postav

Postup – s dětmi se posadíme na lavičky, kde si řekneme, jak se nám dnešní den líbil, co je bavilo nejvíce. Jako odměnu si každý vybere obrázek pohádkové postavy. Po návratu do MŠ před spánkem se rozloučíme s naší průvodkyní pohádek Klárkou.

Závěr

Cílem bakalářské práce s názvem Předčtenářské období dítěte předškolního věku v návaznosti na Rámcový vzdělávací program bylo zjistit, zda děti v této životní etapě, předškolního věku jsou v kontaktu s literárním žánrem pohádkou. Dále jsem dotazníkovou metodou zjišťovala, jestli učitelky v mateřských školách používají pohádky ve výuce. Poté jsem se zaměřila na vypracování metodického materiálu projektovou metodou.

V první kapitole teoretické části jsem Vás krátce seznámila s vývojem dítěte předškolního věku v oblasti vývoje základních schopností a dovedností, kognitivním pak emočním vývoji a socializace. V následujících třech kapitolách jsem se do hloubky zabývala předčtenářským obdobím, teorií a rozdělením pohádky. Dále bylo pojednáno o Rámcovém vzdělávacím programu, konkrétněji o tom, jak je s ním pohádka propojena v různých oblastech. Jako poslední kapitolu teoretické části jsem zvolila popis projektové metody.

Konkrétněji průzkumem jsem se zabývala v praktické části, který směřoval ke zjištění, využívání pohádek v mateřských školách. Ten byl docílen dotazníkovou metodou a získané informace byly zaznamenány v grafech. Výsledky jsou následně shrnuty na konci této kapitoly. V poslední kapitole této práce jsem se pokusila o vytvoření metodického materiálu projektovou metodou.

Myslím si, že výsledek práce je povzbuzující, a to v tom smyslu, že učitelky z konkrétních mateřských škol na pohádky nezapomínají, ba naopak používají je ve své výuce, pracují s nimi mnoha způsoby a uvědomují si, že především v dnešní době je pohádka pro děti velmi důležitým citovým zdrojem. Připomeňme si, že výsledky nelze považovat za všeobecné, zařazujeme je k názorům dotázaných učitelek. Ale pokud budou s tímto přístupem pracovat i ostatní učitelky mateřských škol, nemusíme se v této oblasti obávat, že pohádky přejdou v zapomnění.

Seznam použitých pramenů a literatury

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 1998. 339 s. ISBN 80-7169-195-X.

PLEVLOVÁ, I. *Kapitoly z vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. 57 s. ISBN 80-244-1412-0.

ŠVINGALOVÁ, D. *Kapitoly z vývojové psychologie pro učitelství mateřských škol*.

Liberec: Technická univerzita, 2003. 84 s. ISBN 80-7083-697-0.

CHALOUPKA, O. *Rodina a počátek dětského čtenářství*. Praha: Victoria Publishing, a.s., 1995.

103 s. ISBN 80-85865-40-8.

VAŘEJKOVÁ, V. *Česká autorská pohádka*. Ostrava: Item, 1998. 16 s. ISBN 80-7204-092-8.

ČERNOUŠEK, M. *Děti a svět pohádek*. Praha: Albatros, 1990. 187 s. ISBN 80-00-00060-1.

CHALOUPKA, O., VONDRÁČEK, J. *Kontury české literatury pro děti a mládež: od začátku 19. století po současnost*. Praha: Albatros, 1984. 539 s.

GENČIOVA, M. *Literatura pro děti a mládež ve srovnávacím žánrovém pohledu*. Praha: SPN 1984. 245 s.

URABNOVÁ, S., ROSOVÁ, M., *Žánry, osobnosti, díla. (Historický vývoj žánrů české literatury pro mládež – antologie)*. 3. vydání. Ostrava: Ostravská Univerzita – Filozofická fakulta, 2002. 236 s. ISBN 80-7042-604-7.

SMOLÍKOVÁ, K., kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. 45 s.

KAŠOVÁ, J. *Škola trochu jinak: projektové vyučování v teorii i praxi*. Kroměříž: Iuventa, 1995. 81 s.

KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2009. 157 s. ISBN 978-80-210-4142-4.

RAŠKOVÁ, M.: *Nebojme se projektové metody*. Informatorium 3-8. Číslo 4/duben 2006. Praha: Portál, str. 6-8.

HRUBÍN, F. *Špalíček pohádek*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1968.

<http://www.i-creative.cz/category/kaminky/>

Anotace

Jméno a příjmení	Agata Hrachová
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Jana Bartoňová
Rok obhajoby:	2011

Název práce:	Předčtenářské období dítěte předškolního věku v návaznosti na Rámcový vzdělávací program
Název v angličtině:	Pre-reading period of a preschooler in connection with General education plan for preschool education
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá průzkumem v oblasti předčtenářského období, zda učitelky v mateřských školách dětem čtou pohádky nebo s nimi pracují jiným způsobem. Teoretická část se skládá z 6 kapitol. První kapitola se zabývá vývojem dítěte předškolního věku, druhá je zaměřena na charakteristiku pojmu „předčtenářského“ období. Následující oddíl popisuje teorii pohádky a ve čtvrté kapitole najdeme její literární žánry. V páté kapitole je přiblížen Rámcový vzdělávací program a v poslední je představena projektová metoda. V praktické části je pomocí dotazníkové metody je zkoumána práce s pohádkami učitelky v mateřských školách.
Klíčová slova:	Pohádka, dítě předškolního věku, předčtenářské období, teorie pohádky, literární žánry pohádky, Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, projektová metoda, dotazník
Anotace v angličtině:	The bachelor's thesis analyses pre-reading period. It focuses on the question if kindergarden teachers read fairy tales to children or if they try to educate them in a different way. Theoretical part consists of 6 chapters. The first chapter analyses the evolvment of a child of a pre-reading age, the second focuses on explaining the term pre-reading period. The following chapter describes the fairy tale theory and in the fourth chapter we can find literary genres of fairy tales. General educational program is described in the fifth chapter and in the last one project method is introduced. The experimental part of the thesis analyses the kindergaten teachers work with fairy tales using questionnaire method.
Klíčová slova v angličtině:	Fairy tale, Preschoolage, Pre-reading period, Theory of fairy tale, Literary genres of fairy tale, General education plan for preschool education, Project Method, Questionnaire
Přílohy:	9
Rozsah práce:	48 stran
Jazyk práce	Český

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Předloha dotazníku

Příloha č. 2 – Bludiště

Příloha č. 3 – Šablona košíčku

Příloha č. 4 – Pracovní list – matematické představy

Příloha č. 5 – Šablona žáby

Příloha č. 6 – Říkanka

Příloha č. 7 – Pracovní list – horní, dolní oblouk

Příloha č. 8 – Pohádka: O Krásce a Netvorovi (CD)

Příloha č. 9 – Pohádka: O bílé laňce (CD)

Příloha č. 1

Vážená paní učitelko, Vážený pane učiteli,

Dovoluji si vás požádat o vyplnění dotazníku k mé bakalářské práci: Předčtenářské období dítěte předškolního věku v návaznosti na Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.

Dotazník je anonymní a údaje budou použity pouze ve výše jmenované práci.

Děkuji vám za Váš čas strávený vyplňováním následujících otázek.

Agata Hrachová, studentka UMŠ, Univerzity Palackého v Olomouci.

Zatrhňte a vyplňte prosím následující údaje.

ŽENA x MUŽ

Kraj.....

MŠ, kde vyučuji, se nachází ve MĚSTĚ x VESNICI

Jaká je délka Vaší praxe?let

1. Jakým způsobem jsou rozděleny třídy v mateřské škole?

- a. Podle věku
- b. Podle pohlaví
- c. Smíšené

2. Kolik máte dětí v jedné třídě?

.....

3. Kolik máte předškoláků v letošním roce?

.....

4. Používáte ve své výuce pohádky?

- a. Ano
- b. Ne

5. Jaké typy literárních žánrů používáte nejčastěji?

- a. Pohádky
- b. Bajky
- c. Říkadla, básničky
- d. Dobrodružné příběhy
- e. Fantastické příběhy

6. Které typy se líbí dětem nejvíce?

.....

7. Jaké pohádky upřednostňujete vy jako učitelka mateřské školy?
- Pohádky lidové (např.: Hrnečku vař, Červená Karkulka, Popelka,...)
 - Pohádky literární (např.: Němcová B., Erben K.J., Grimmové J., W.,....)
 - Pohádky autorské (např.: Karafiát J., Čapek J., Wolker J., Lada J., Sekora O.,...)
8. Jak dětem pohádku předáváte?
- Četba
 - Vyprávění
 - Dramatizace
 - Poslech CD
 - Televize
9. Kterou z těchto forem děti nejlépe přijímají?
- Četba
 - Vyprávění
 - Dramatizace
 - Poslech CD
 - Televize
 -
10. Používáte CD, DVD, televizi nebo video v MŠ? Pokud ano, tak jak často?
- Jednou denně
 - Několikrát týdně
 - Jednou týdně
 - Nepoužívám
11. Spolupracujete s rodiči v této oblasti, ptají se Vás, co by měli svému dítěti číst?
- Ano
 - Ne
12. Myslíte si, že má pohádka pro děti nějaký význam a funkci?
- Ano
 - Ne
13. Pokud ano, tak vypište, jaké konkrétní hodnoty v pohádce vidíte?
-
-
14. Máte v mateřské škole svou vlastní knihovnu?
- Ano
 - Ne
15. Kdo všechno k ní má přístup?
- Učitelky
 - Rodiče
 - Děti

16. Spolupracujete s veřejnou knihovnou?

- a. Ano
- b. Ne

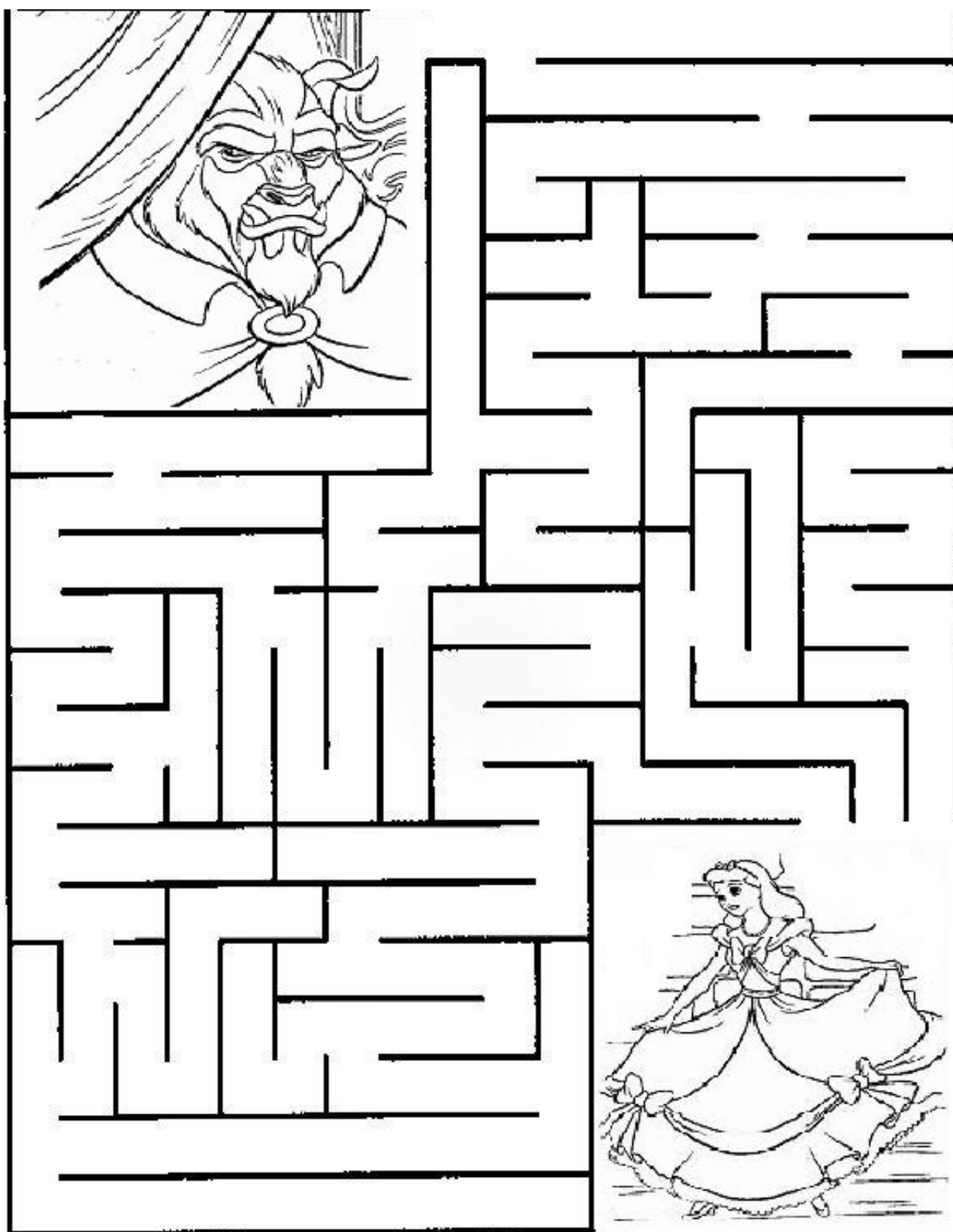
17. Provádíte nějaké společné akce?

- a. Ano
- b. Ne

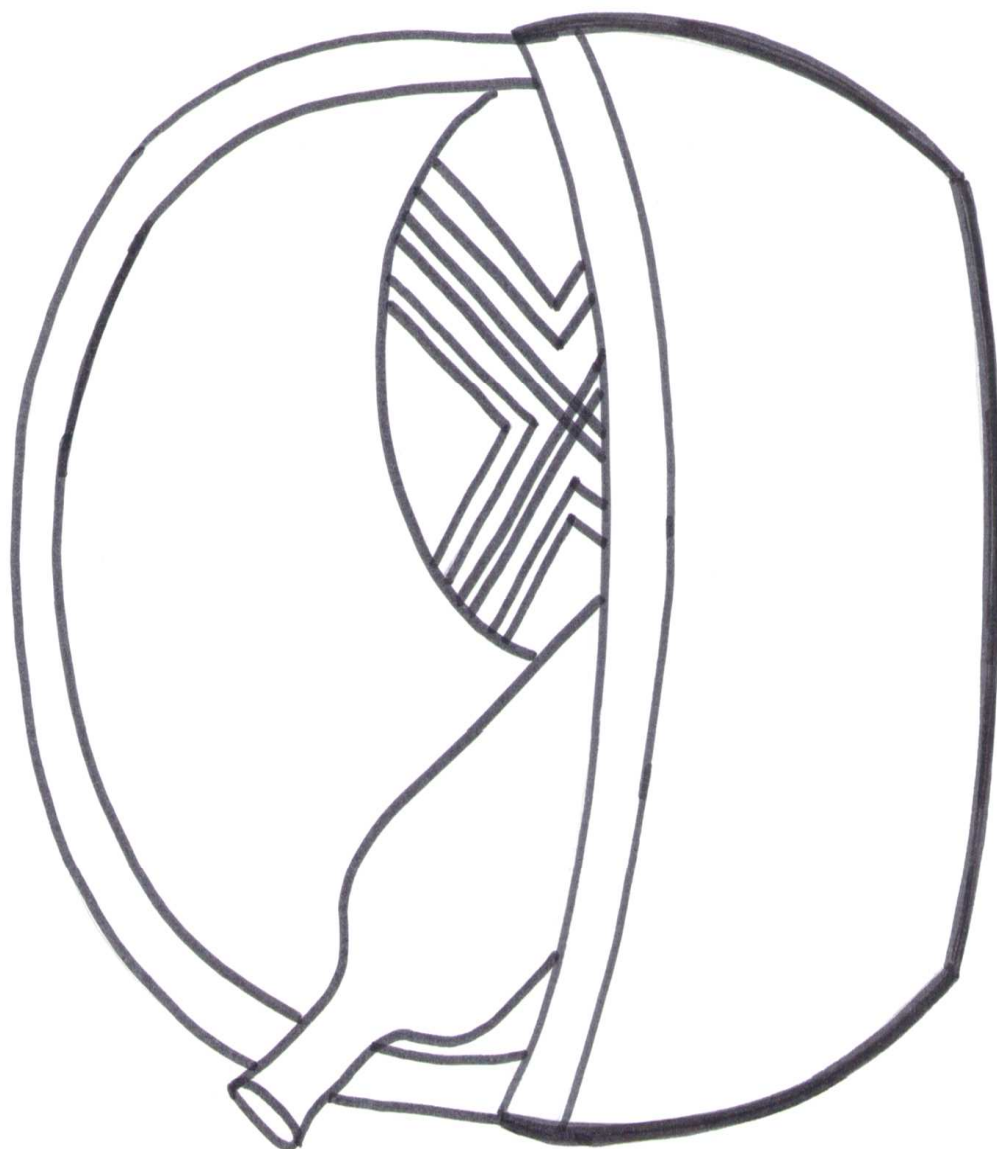
18. Pokud ano, tak jaké?

.....
.....

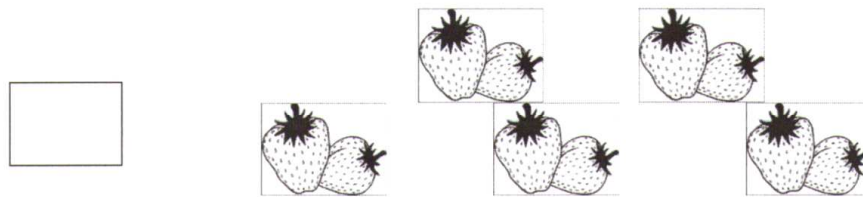
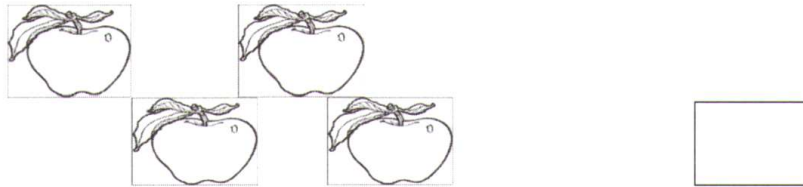
Příloha č. 2

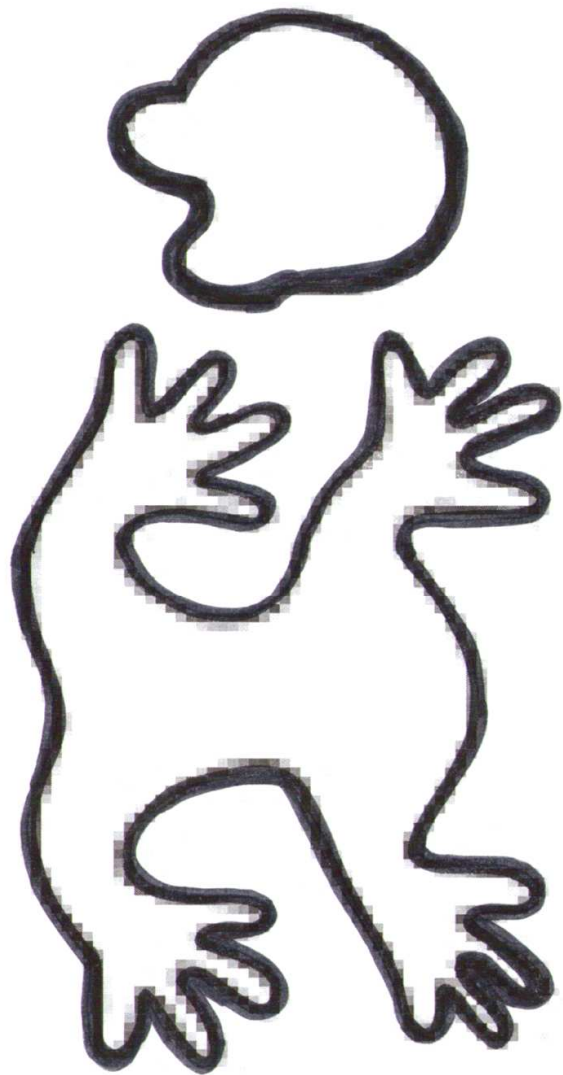
Příloha č. 3

Příloha č. 4

Příloha č. 5

Příloha č. 6

Kuličky hrášku malujeme,
Ve vzduchu si kolečka procvičujeme.
Potom nakreslíme kopeček,
horní část hrášku,
pak zkusíme dolíček
hurá, máme celou kuličku.

Příloha č. 7

